

EUROPOS KREDITŲ PERKĖLIMO IR KAUPIMO SISTEMOS (ECTS) NACIONALINĖS KONCEPCIJOS PARENGIMAS: KREDITŲ HARMONIZAVIMAS IR MOKYMO SI PASIEKIMAI GRINDŽIAMŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ METODIKOS KŪRIMAS BEI DIEGIMAS

VP1-2.2-ŠMM-08-V-01-001

Projektas

STUDIJŲ PROGRAMOS KŪRIMO IR TOBULINIMO (ATNAUJINIMO) REKOMENDACIJOS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Studijų programos kūrimo ir tobulinimo (atnaujinimo) rekomendacijos (toliau tekste – Rekomendacijos) yra skirtos parengti ir / ar tobulinti (atnaujinti) studijų programos aprašą, kuris suinteresuotoms grupėms (studentams, darbdaviams, akademinėi bendruomenei, aukštojo mokslo administratoriams, vertintojams ir kt.) geriau atskleistų programos visumą ir jos įgyvendinimo principus.

2. Rekomendacijos parengtos remiantis Tuning Europos švietimo struktūrų suderinimo („Tuning Educational Structures in Europe“) projektu idėjomis ir rezultatais, Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistemos (ECTS) diegimo gairėmis.

3. Rekomendacijose vartojamų svarbiausių ECTS vartotojo vadovo¹ ir „Tuning“² projekto sąvokų paaiškinimas:

3.1. **Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistema** (toliau – ECTS) – į studento studijų siekinius orientuota kreditų kaupimo ir perkėlimo sistema, kurios esminiai atributai – labai aiškios studijų siekinių ir jiems pasiekti būtino studento darbo krūvio (studijų kredito) apibrėžtys.

3.2. **Kompetencija** – dinamiškas žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybių ir požiūrių derinys, įgalinantis tinkamai atlikti veiklą. Studijų metu ugdomų ir plėtojamų kompetencijų svarbiausi komponentai yra:

- tam tikros disciplinos žinios, jų supratimas;
- turimų žinių taikymo tam tikrose situacijose gebėjimai;
- vertybės ir požiūriai.

Kompetencija įgyjama siekiant studijų siekiniais aprašytų studijų tikslų. Kompetencija yra sudėtinė kvalifikacijos dalis. Paprastai kvalifikaciją sudaro kelios kompetencijos.

¹ http://www.ects.cr.vu.lt/Files/File/ECTS%20gidas_LT_template.doc

² http://tuning.unideusto.org/tuningeu/images/stories/template/General_Brochure_final_version.pdf

3.3. **Studijų siekiniai**³ – tai teiginiai, nusakantys, ką studentas turi žinoti, suprasti ir gebėti, sėkmingai baigęs tam tikrą studijų proceso dalį – studijų dalyką, modulį ir / ar visą studijų programą. Studijų siekiniai apibrėžia studento siekiamą kompetencijų lygmenį ir yra studijų programos bei dalyko ar modulio aprašo dalis. Studijų siekinius formuluoja aukštųjų mokyklų dėstytojai kartu su vidiniais ir išoriniais socialiniais dalininkais. Studijų siekiniai yra pamatuojami ir naudojami nustatyti kompetencijų įgijimo lygiui.

3.4. **Studento darbo krūvis** – valandomis ir studijų kreditais matuojamas laikas, per kurį „statistinis“ studentas studijų programoje nurodytomis studijų formomis – darbas paskaitose, seminaruose, veikla pratybose, konsultacijose, rašto darbo, projekto rengimas, praktikos atlikimas, savarankiškas darbas (bibliotekoje, namų darbų atlikimas, pasirengimas egzaminui) ir kt. - turi sugebėti sėkmingai įvykdyti visas studijų dalyko, modulio ir / ar visos studijų programos užduotis, reikalingas studijų siekiniams pasiekti.

3.5. **Studijų kreditas** – studijų apimties vienetas, kuriuo matuojamas studento darbo krūvis, reikalingas nustatyto lygmens studijų siekiniams pasiekti. ECTS šalių susitarimu standartinė vienerių metų studijų apimtis - 60 ECTS kreditų. Kadangi nacionaliniais teisės aktais nustatytą mokymosi valandų per vienerius mokslo metus skaičius skirtingose šalyse svyruoja nuo 1500 iki 1800 valandų, 1 ECTS kreditu matuojamo studento faktinio darbo trukmė įvairuoja nuo 25 iki 30 valandų.

3.6. **Studijų programos profilis** – tai pagrindinių studijų programai būdingų bruožų ir konkrečių tikslų aprašas, apibūdinantis studijų programos išskirtinumą iš kitų studijų programų.

3.7. **Studijų programos sandara** – studijų programos sudedamųjų dalių išdėstymas atsižvelgiant į studijų siekinius. Studijų programos sandara gali būti **dalykinė ar modulinė**.

Dalykinę studijų programą sudaro atskirų nevienodos apimties studijų dalykų seka, kurioje studijų siekiniai apibrėžiami ir jų pasiekimo lygio baigiamasis vertinimas atliekamas kiekvieno paskiro dalyko ribose. Dalykinėje studijų programoje konkrečiam dalykui skiriamas kreditų skaičius įvairuoja.

Modulinę studijų programą sudaro standartinio dydžio modulių seka, kurioje studijų siekiniai apibrėžiami ir jų pasiekimo lygio baigiamasis vertinimas atliekamas tik kiekvieno modulio, o ne jį sudarančių paskirų dalykų ribose.

Tiek dalykinės, tiek modulinės studijų programos atveju, studijos gali būti vykdomos semestrais arba tik fiksuojant metinį kreditų skaičių – 60 ECTS kreditų.

3.8. **Modulis** – iš vieno ar kelių turinio požiūriu susijusių dalykų sudaryta aukštosios mokyklos nustatyto standartinio dydžio studijų programos dalis, turinti apibrėžtą tikslą, studijų siekinius, studijų metodus bei vertinimo kriterijus. Kiekvieno modulio apimtis gali būti arba tiksliai nustatytas dydis, pvz., 5 kreditai, arba to dydžio kartotinis, pvz., 10 kreditų, 15 kreditų, 20 kreditų ir t. t.

II. STUDIJŲ PROGRAMOS KŪRIMO IR TOBULINIMO (ATNAUJINIMO) PRINCIPAI

4. **Kompetencijų ir studijų siekinių nustatymas.** Pirmiausia turėtų būti atsižvelgiama į studijų programos absolventų potencialių darbdavių bei visos visuomenės lūkesčius, kartu įvertinant ir galimus darbo rinkos pokyčius, mokslo plėtrą, atsirandančias naujas technologijas, visuomenės

³ Ang. *learning outcomes*. Kituose šaltiniuose gali būti naudojama sąvoka *siekiami/numatomi studijų rezultatai*.

poreikius ir pan. Siekiant geriau apibrėžti kompetencijas, jų poreikį, patartina atlikti profesinio lauko tyrimą ar pasinaudoti jau atliktų tyrimų rezultatais. Tai taip pat padės geriau apibrėžti studijų programos profilį, nustatyti ir suformuluoti atitinkamai kvalifikacijai ar jos sudėtinei daliai (kompetencijai) įgyti reikalingus studijų siekinius.

5. Akademinio personalo bendradarbiavimas. Į studijų programos kūrimą ir / ar tobulinimą (atnaujinimą) rekomenduotina įtraukti kuo daugiau akademinės bendruomenės narių. Tai itin svarbu, kai tenka apibrėžti kompetencijas bei studijų siekinius, kurie turi tarpusavyje derėti. Rengiant ir / ar tobulinant į studentą ir studijų siekinius orientuotą studijų programą, visas akademinio padalinio personalas turėtų dalintis studijų programos įgyvendinimo patirtimi bei atsakomybe.

6. Studijų programos dalių sąsajų numatymas. Studijų programos dalis į visumą turėtų susieti studijų siekiniai, jų efektyviausio pasiekimo loginis kelias, kurio galutinis tikslas – norimos kvalifikacijos ir ją sudarančių kompetencijų įgijimas. Ši logika turi būti taikoma ne tik tiems studijų dalykams ar moduliams, kurie sudaro privalomąją programos dalį, bet ir pasirenkamiesiems dalykams ar moduliams. Gerai sudarytoje studijų programoje pasirenkamieji studijų dalykai ar moduliai turėtų papildyti programos profilį, suteikti studentams galimybę pritaikyti studijų programą savo reikmėms.

7. Studijų programos įgyvendinimo grįžtamasis ryšys. Studijų programos ar jos atskirų dalių tobulinimas ar atnaujinimas grindžiamas studentų, dėstytojų, visuomenės ir suinteresuotųjų darbo rinkos dalyvių (darbdavių, absolventų ir t.t.) grįžtamoju ryšiu, įvertinant dalykinių (profesinių) ir bendrųjų kompetencijų kaitos perspektyvą.

III. STUDIJŲ PROGRAMOS SUDARYMO / TOBULINIMO ŽINGSNIAI

8. Studijų programos reikalingumo įvertinimas:

- Studijų programos kūrėjai ir / ar vykdytojai, kartu su studijų proceso dalyviais ar interesų grupėmis (potencialiais studentais, dėstytojais, potencialiais darbdaviais), turi įvertinti kuriamos ar tobulinamos studijų programos reikalingumą ir galimybes ją įgyvendinti.

9. Studijų programos profilio ir ugdomų kompetencijų nustatymas:

- Įvertinus Studijų sričių ir kryptių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašą (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1749) bei Studijų kryptis sudarančių šakų sąrašą (patvirtinta Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2010 m. vasario 19 d. įsakymu Nr. V-222) nustatyti studijų programos kryptį (kryptis) ar šaką (šakas), kuri sudarys studijų programos pagrindą.

- Nurodyti, ar studijų programa bus specializuota, ar sudarys pasirinkimo galimybes (gretutinės studijos, dalykų ar modulių pasirinkimas iš kitų studijų kryptių (šakų) ar bendrųjų universitetinių, ar koleginių studijų dalykų / modulių).

- Nustatyti ir apibūdinti galimas studijų programos absolventų įsidarbinimo sritis, būsimos profesinės veiklos pobūdį.

- Apibrėžti dalykines (profesines) ir bendrąsias kompetencijas⁴, kurios yra labiausiai susijusios su rengiamos ar tobulinamos studijų programos tikslais.

10. Studijų programos siekinių formulavimas:

- Suformuluoti studijų programos studijų siekinius, susijusius su nustatytomis dalykinėmis (profesinėmis) ir bendrosiomis kompetencijomis.

11. Apsisprendimas dėl studijų programos sandaros (dalykinė ar modulinė sandara):

- Nuspręsti, ar studijų programą sudarys studijų dalykų, ar modulių seka. Dalykinės sandaros pasirinkimas reiškia, kad studijų dalykui priskiriamas kreditų skaičius studijų programos sudarytojų sprendimu per semestrą gali įvairuoti. Modulinės sandaros pasirinkimas reiškia, kad studijų programa sudaroma iš aukštosios mokyklos nustatyto standartinio dydžio (pvz., 5 ir jo kartotiniai) modulių.

12. Parinkto studijų dalyko ar modulio studijų siekinių formulavimas, įvertinus studijų programos ugdomas kompetencijas ir studijų siekinius.

- Pagal jau apibrėžtas studijų programos bendrąsias ir dalykines (profesines) kompetencijas pasirinkti, kokie studijų dalykai ir moduliai yra tinkamiausi šioms kompetencijoms ugdyti ar tobulinti.

- Suformuluoti kiekvieno studijų dalyko ar modulio studijų siekinius, kurie turi būti pasiekti ugdant ir tobulinant atitinkamą (-as) studijų programos kompetenciją (-as) tam tikru lygmeniu.

- Įvertinti kiekvieno studijų dalyko ar modulio apimtį kreditais, atsižvelgus į Mokslo ir studijų įstatymo reikalavimą, kad vienus studijų metus sudaro 1600 studijų valandų arba 60 studijų kreditų. Siūloma vadovautis rekomendacija, jog vienu studijų kreditu yra matuojamas nuo 25 iki 30 valandų trukmės studento darbo krūvis.⁵

⁴ Bendrosios kompetencijos (*ang. generic competences*) – tai kompetencijos, kurios ugdomos visose studijų programose ir pritaikomos įvairiuose kontekstuose. Sinonimai – perkeliameji gebėjimai (*ang. transferable skills*), bendrieji gebėjimai (*ang. general skills*).

Dalykinės kompetencijos (*ang. subject specific competences*) – tai kompetencijos, susijusios su specifine dalyko sritimi.

⁵ Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas (MSĮ) nustatė (žr. 4 straipsnio 21 dalį), kad „vienų studijų metų 1600 valandų atitinka 60 kreditų“, todėl aritmetiškai vieno ECTS kredito Lietuvos studijų sistemoje nacionalinė vertė – nebe 40 sutartinių studento darbo valandų, kaip buvo iki MSĮ priėmimo, bet 26,666... valandos. Tačiau toks mechaniškas aritmetinis skaičiavimas neturėtų būti taikomas – siūloma remtis susiklosčiusia praktika, jog vienas studijų kreditas atitinka studento darbo krūvį, kurio minimali vertė yra 25 valandos, o maksimali – 30 valandų. Taigi konkrečią studijų dalyko ar modulio apimtį valandomis reikėtų nustatyti pagal studijų siekinius pasiekti, taikant pasirinktus studijų metodus, reikalingą optimalų laiką. Vienodos apimtys dalykų ar modulių valandų paskirstymas įvairioms veikloms gali būti skirtingas priklausomai nuo studijų siekinių ir taikomų studijų metodų. Pvz.: 5 kreditai = 125-150 studento darbų valandų. Užsienio kalbos praktinio kurso studijų siekinys – gebėjimas bendrauti žodžiu užsienio kalba kasdienėse situacijose. Studijuojant tokį dalyką daug laiko reikia praleisti auditorijoje, dirbant poromis ar grupėmis. Tarkime, kad šiam studijų dalykui skiriamos 6 kontaktinės darbo valandos per savaitę. Kadangi semestru yra 16 savaičių, visas kontaktinio darbo krūvis per semestrą sudaro 6x16=96 val. Pratybos (kontaktinis darbas) vyksta tris kartus per savaitę 16 savaičių, taigi iš viso 48 kartų per semestrą. Kiekvienam kartui reikia padaryti tam tikrus namų darbus, kuriems skiriama apie 1 val. Taigi iš viso per semestrą yra skiriamos 48val. namų darbams atlikti. Pasibaigus semestru laikomas egzaminas, kuriam skiriamos 2 val. Taigi iš viso šiam 5 kreditų dalykui skirta 96+48+2=148 val. Kitą taip pat 5 kreditų dalyką gali sudaryti mažesnis bendras valandų skaičius. Tarkime, dalyko studijų siekinius pasiekti yra būtina parašyti 10 psl. analitinį rašto darbą. Taigi reikia numatyti laiką, reikalingą literatūros paieškoms (30 val.), jos skaitymui, konspektavimui bei analizei (100 psl. = 30 val.), pirmos rašto darbo redakcijos rašymui (30 val.), teksto redagavimui (30 val.) ir konsultacijoms (16 val.) – iš viso dalykui skiriama 30+30+30+30+16=136 val.

13. Studijų metodų ir studijų pasiekimų⁶ vertinimo metodų parinkimas:

- Nuspręsti, kokie metodai, būdai ir formos geriausiai tinka atitinkamoms kompetencijoms ugdyti bei studijų pasiekimams įvertinti. Kiekvienam dalyko ar modulio studijų siekiniui turi būti parinkti jam tinkamiausi studijų ir vertinimo metodai.
- Kiekvieno studijų dalyko ar modulio apimtis kreditais ir atitinkamai valandomis turi derėti su studijų metodais ir studijų siekinių pasiekimo vertinimo kriterijais.

14. Patikrinimas, ar aprėptos visos siekiamos ugdyti bendrosios ir dalykinės (profesinės) kompetencijos:

- Patikrinti visų nustatytų bendrųjų ir dalykinių (profesinių) kompetencijų sąsajas su kiekvieno dalyko ar modulio studijų siekiniais. Itin atidžiai turi būti įvertinta, ar užtikrins siekiamą studentų pažangą studijų programoje suprojektuotas kompetencijų ugdymo ir tobulinimo nuoseklumas.

15. Studijų programos ir jos sudėtinių dalių – dalykų ar modulių – aprašų sudarymas:

- Studijų programos aprašas ir kiekvienos jos sudedamosios dalies – studijų dalyko ar modulio – aprašas turi išryškinti pasirinktą studijų programos profilį, programoje ugdomas kompetencijas, jų sąsajas su aprašytais studijų siekiniais, studento darbo krūvį ir studijų bei vertinimo metodus.

16. Studijų programos subalansavimo ir įgyvendinamumo patikrinimas:

- Patikrinti, ar studijų programai ir kiekvienai jos sudedamajai daliai – studijų dalykui ar moduliui – skirtas kreditų skaičius yra adekvatus numatytiems studijų siekiniams pasiekti, t. y. būtina įvertinti, ar kreditai yra skiriami pagrįstai, ar studentai iš tiesų gali sėkmingai baigti atskirus studijų dalykus ar modulius bei visą studijų programą per tam skirtą laiką.

17. Studijų programos įgyvendinimo stebėsenos ir tobulinimo priemonių numatymas:

- Būtina numatyti priemones (pvz., studentų ir akademinio personalo apklausos, studijų pasiekimų analizė ir t. t.), kurias taikant būtų galima sistemingai stebėti studijų programos įgyvendinimo procesą ir vertinti jo efektyvumą – ypač studijų siekinių požiūriu.
- Studijų programos įgyvendinimo stebėsenos metu gaunama informacija turi būti naudojama studijų programos ar jos dalių tobulinimui.

⁶ Ang. *achieved learning outcomes*. Kituose šaltiniuose gali būti naudojama sąvoka *pasiekti studijų rezultatai*.